

Silné a slabé vazby historické sociologie

Hned na začátku se musím přiznat, že do antikvariátů v poslední době chodím jen z určité setrvačnosti: co kdybych řízením osudu narazil na nějakou zajímavou knihu, která v mé příruční knihovně dosud chybí? Subjektivně vzato, do osobní bibliotéky zbývá doplnit snad jenom pár dříve vydaných publikací. Pravda, už několik let mají také antikvariáty zásilkovou službu, právě na ni se proto nejspíš obrátím v případě jedné vytoužené publikace o dějinách umění, konkrétně mé oblíbené italské renesance.

Mezitím mohu prozradit, že se jedná o klasickou knihu žáka proslulého Maxe Dvořáka Fredericka Antala [1954] o florentském malířství a jeho sociálním pozadí. Kunsthistorik maďarského původu Frederick Antal (1887–1954) je v příslušných zdrojích uváděn vedle Michaela Baxandalla [1973] a Petera Burkea [1996] jako inspirující teoretik materiální kultury a sociologie umění. Zdá se tedy, že jsem Antalově případě na dobré adrese.

Stále častěji si ovšem kladu rovněž otázku, jak se neztratit v současné záplavě publikací všeho druhu: od každodenně vydávaných knih až ke stále oblíbenějším a zároveň nepřehlédnějším blogům. Vždycky si slibuji, že si pro vlastní orientaci vytvořím tematické soupisy deseti referenčních textů z různých, pro mne podnětných vědních oblastí. Týkalo by se to též historické sociologie každodennosti a ekonomické sociologie. Právě zde by do hry mohl vstoupit vlivný reprezentant studia sociálních sítí a proponent ekonomické sociologie Mark Granovetter, jehož dnes již klasická studie nabyła časem zvláštního významu. Její autor se totiž stal v roce 2016 nositelem Nobelovy ceny za ekonomii. Dodávám, že se jedná nejen z tohoto důvodu o dosti vlivný text *The Strength of Weak Ties*, pocházející už z roku 1973.

Mark Granovetter [1973] v něm ukázal, že k dobrému pracovnímu místu zájemce nedoputuje pouze prostřednictvím prestižního vzdělání nebo prokázáním svých oslňujících zkušeností v pečlivě formulovaném profesním životopise. Podle tohoto autora o dobré pracovní pozici rozhodují známosti, a to ne jen tak ledajaké. Granovetter vysvětlil, že mezi lidmi existují podobně jako v atomu dva základní typy vazeb: silné a slabé. Za silné vazby považuje vztahy uvnitř rodiny nebo s blízkými přáteli. Naopak jako slabé charakterizuje vztahy s náhodnými známými, bývalými spolužáky či s přáteli přátel. Důležité přitom je, že pracovní příležitosti, zásadní informace a lepší zdroje vznikají spíše prostřednictvím slabých vazeb než těch silných. K řečenému se ještě hodí dodat, že slabé vztahy vytvářejí mosty mezi uzly silných vztahů.

Na malém prostoru tohoto editoria nelze vysvětlit všechny aspekty Granovetterovy teorie sítí jako nástroje k využití zdrojů, které uplatňují druzí. Podotýkám jenom, že Granovettera koncem šedesátých let mimo jiné inspiroval proslulý psycholog a sociolog Stanley Milgram [1967], který uskutečnil zajímavý experiment, v němž zmapoval preference určité lidské komunity. Potvrdil rovněž tezi, že potřebujeme zhruba pět kroků, respektive kontaktů k tomu, abychom se dostali ke kterémukoli obyvateli naší planety. Na začátku

nového tisíciletí bádání nad sítěmi „malého světa“ získalo na obrátkách: jak lidé nebo jiní aktéři fungují v určitých konfiguracích. V současné antropologii se mluví také o ne-lidských aktérech (ve výrobě, dokonce ve vědě aj.)

Všeobecně se uznává, že Mark Granovetter výrazně přispěl k rozšíření podstaty vědění a tzv. „nové ekonomické sociologie“, která akcentuje skutečnost, že ekonomické vztahy mezi lidmi či firmami jsou pevně zasazeny v již existujících sociálních vztazích. Mezi důležité pojmy nové ekonomické sociologie patří rovněž *embeddedness* (v českém překladu „ukotvení“, popřípadě „zasazení“) ekonomického počínání do sociálního, politického a kulturního kontextu. Koncepte *embeddedness*, kterou poprvé průkopnický rozpracoval Karl Polanyi, dále reflektuje ekonomické aktivity v rámci sociální struktury se zaměřením na síť a instituce. Vzhledem k významu uvedených myšlenek není divu, že celosvětově hojně citovaný Mark Granovetter se ocitl v centru pozornosti také v českém a moravském prostředí [viz např. Frič 2008; Keller 2010; Schmid – Šubrt 2010]. Teď už zbývá jenom čekat, zda výše zmíněné „slabé vazby“ zapůsobí a exponovaný Mark Granovetter se jednoho dne stane přispěvatelem našeho periodika. A pokud by nám to nevyšlo s ním, třeba se na obzoru objeví nějaký jiný čelný badatel.

Ostatně se nám již podařilo přilákat pozornost britského sociologa Dennise Smitha, kterého minulý rok na podzim pozval k delšímu působení na pražské historické sociologii v rámci Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy Jiří Šubrt, iniciátor tohoto studijního oboru. Dennis Smith se jako hostující profesor objevil na mnoha světových univerzitách, přičemž jeho práce *The Rise of Historical Sociology* [1991] náleží mezi důležité referenční příručky.

Není proto překvapením, že byl právě profesor Smith redakcí požádán, aby do přítomného čísla našeho časopisu napsal text k nedávnému úmrtí polsko-britského sociologa Zygmunta Baumana (1925–2016). Ochotně se tohoto úkolu ujal a nakonec ze vzpomínkové stati, původně nekrologu, vznikl malý článek, jenž představuje vstup do tohoto čísla *Historické sociologie*.

Pro osvěžení paměti uvádím, že již dříve naše periodikum uveřejnilo příspěvek samotného Zygmunta Baumana [2012]. Šlo o inaugurační přednášku, kterou přednesl na Kongresu evropské kultury v rámci polského předsednictví Evropské unie ve Vratislavi 8.–11. září 2011. Původní přednáška v angličtině byla k tomuto účelu přeložena pro *Historickou sociologii* do českého jazyka. Nemusím ani připomínat, že Bauman má své pevné místo rovněž v české sociologii a řada jeho prací (např. *Sociologie pro každý den*, *Sociologie, Kariéra*) sloužily celé jedné generaci studentů jako učebnice.

Do letošní jedničky *Historické sociologie* byla zařazena také zásadní studie profesora univerzity v Uppsale Svena Eliaesona (*Historical Paths and Intellectual Project: The Case of Max Weber*). Na vyladění Eliaesonovy studie pro náš časopis se přitom nejenom korespondenčně s charakteristickým nasazením podílel člen naší užší redakce Johann Páll Árnason. Mimo jiné se jedná o další důkaz toho, že naše redakční úsilí, ať už se týká pečlivé přípravy obsahu nebo důkladné oponentury jednotlivých příspěvků, ani v nejmenším nepolevuje. Konkrétní představu o rozsahu a okolnostech této produkční činnosti si ovšem musí každý čtenář udělat sám. Formát spíše informačního a inspirativního editoria na něco takového v žádném případě nepostačuje.

Vždycky na závěr svých redakčních vstupů se programově tak trochu opakují, když vyslovuji obvyklá přání. Ani ty nejsilnější vazby však nemohou působit, pokud se o ně

nestaráme, jestliže je necháváme ležet ladem. Byl bych ostatně velmi nerad, kdybych se s naším společným výtvořem v podobě časopisu *Historická sociologie* potkával v postupně ubývajících antikvariátech, kam přece jen i v budoucnosti alespoň občas zajdu. *Historická sociologie* se rozhodně nechce stát antikvárním výtvořem, což podporujeme také její elektronickou podobou, aby mohla zůstat skutečně živým odborným médiem. V dnešní době si většina studentek a studentů počíná až překvapivě úsporně a operativně, doufejme, že též efektivně. A že si přejí mít všechny důležité informace kdykoliv jen na pár kliknutí ve svém chytrém mobilu. Inu, proč by to tak nemohlo být, komu by to snad vadilo? Půvab listování v papírové verzi prvního čísla *Historické sociologie* v roce 2017 to dle mého soudu nijak nesnižuje. Tím, na čem opravdu záleží, zůstává příjemný čtenářský zážitek.

Bohuslav Šalanda

Literatura

- Antal, Frederick [1954]. *Florentské malířství a jeho společenské pozadí – Měšťanská republika, než převzal moc Cosimo de' Medici – XIV. století a počátek století XV*. Praha: SNKLHU.
- Barabási, Albert-László [2005]. *V pavučině sítí*. Praha: Paseka.
- Bauman, Zygmunt [2012]. Co je „ústřední“ ve střední Evropě? *Historická sociologie* 1–2: 121–131.
- Baxandall, Michael [1974]. *Painting and Experience in Fifteenth-Century Italy*. New York: Oxford University Press.
- Burke, Peter [1996]. *Italská renesance: kultura a společnost v Itálii*. Praha: Mladá fronta.
- Frič, Pavol [2008]. Světlé a stinné stránky neformálních sítí v postkomunistické společnosti. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 44 (2): 295–319.
- Granovetter, Mark [1973]. The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* 78: 1360–1380.
- Keller, Jan [2010]. *Nejistota a důvěra aneb K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Milgram, Stanley [1967]. The Small-World Problem. *Psychology Today*, 1: 60–67.
- Schmid, Jan – Šubrt, Jiří [2010]. Analýza sociálních sítí. In. Šubrt, Jiří a kol.: *Soudobá sociologie IV. (Aktuální a každodenní)*. Praha: Karolinum, s. 332–363.
- Smith, Dennis [1991]. *The Rise of Historical Sociology*. Philadelphia: Temple University Press.